

Kvinnan som byggde en skola och kämpade för rösträtten

Berättelse

Anna Whitlock föddes i Stockholm 1852. Redan som ung ville hon utbilda sig, vilket inte var självklart för flickor på den tiden. Hon studerade vidare och blev lärare, trots att många tyckte att en kvinnas plats var i hemmet. Efter studieresor i Europa bestämde hon sig för att starta något eget.

År 1878 grundade Anna Whitlock en skola i Stockholm. Skolan blev känd för sina nya idéer. Eleverna fick göra experiment i naturvetenskap, åka på studiebesök och ställa frågor, i stället för att bara lära sig saker utantill. År 1893 blev skolan en samskola, vilket innebar att pojkar och flickor gick i samma klass. Det var mycket ovanligt på den tiden. Skolan kallas i dag Whitlockska samskolan, och Anna ledde den ända fram till 1918.

Anna Whitlock nöjde sig inte med att förändra skolan. Hon såg att kvinnor saknade många rättigheter. Kvinnor fick till exempel inte rösta i val, även om de betalade skatt precis som män. Det tyckte Anna var orättvist. Därför blev hon en av ledarna i kampen för kvinnans politiska rösträtt. Hon var med och grundade en stor förening för rösträtten och var dess ordförande i flera år.

Anna var en bestämd kvinna som vågade säga vad hon tyckte, vilket gjorde att hon ibland väckte starka känslor. Däremot fick hennes arbete också stor respekt. Hon satt en tid i Stockholms stadsfullmäktige, och 1918 fick hon en kunglig medalj för sina insatser.

Anna Whitlock dog 1930. Några år innan, 1921, fick svenska kvinnor för första gången rösta i ett riksdagsval. Anna hann alltså se att hennes kamp gav resultat. När hon dog lämnade hon mycket pengar till stipendier, så att fler unga skulle kunna utbilda sig. På så sätt fortsatte hon att hjälpa elever även efter sin död.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
självklart	något man tar för givet, något helt naturligt
studieresor	resor man gör för att lära sig något
grunda	starta något nytt, till exempel en skola
experiment	när man testar något för att se vad som händer
utantill	när man kan något i huvudet, utan att läsa
samskola	en skola där pojkar och flickor går tillsammans
rättigheter	sådant man har rätt till enligt lagen
orättvist	inte rättvist, när någon behandlas sämre

ORD	FÖRKLARING
rösträtt	rätten att rösta i ett val
ordförande	den som leder en förening
stadsfullmäktige	en grupp som styr i en stad
stipendier	pengar som hjälper någon att studera

Läsförståelsefrågor

- Varför var det inte självklart att Anna Whitlock fick studera vidare?
 - Hon kom från en fattig familj.
 - På den tiden var det ovanligt att flickor utbildade sig.
 - Det fanns inga skolor i Stockholm.
- Vad var nytt och ovanligt med Annas skola?
 - Eleverna fick experimentera och ställa frågor i stället för att läsa utantill.
 - Skolan var bara öppen på sommaren.
 - Eleverna behövde inte betala något.
- Vad betyder det att skolan blev en samskola 1893?
 - Att skolan flyttade till en ny stad.
 - Att pojkar och flickor fick gå i samma klass.
 - Att skolan fick ett nytt namn.
- Varför tyckte Anna att det var orättvist att kvinnor inte fick rösta?
 - Kvinnor betalade skatt men hade ändå inget att säga till om i val.
 - Kvinnor var fler än män i landet.
 - Kvinnor hade bättre utbildning än män.
- Vad hände 1921, kort innan Anna dog?
 - Anna startade en ny skola.
 - Svenska kvinnor fick rösta i ett riksdagsval för första gången.
 - Anna flyttade tillbaka till Stockholm.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Anna Whitlock ledde sin skola ända till 1918.
 - Anna var emot att pojkar och flickor gick i samma klass.
 - Anna hade tre egna barn.
- Anna lämnade pengar till stipendier när hon dog. Vad säger det om henne som person? (Skriv ett par meningar.)
- Varför kan man säga att Anna Whitlock arbetade för förändring både i skolan och i samhället? Förklara med egna ord.
- I texten står det att Anna "ibland väckte starka känslor". Vad tror du menas med det? (Inferens)
- Vad tror du var svårast för Anna i hennes kamp för rösträtten? Motivera ditt svar.

Facit

1. b
2. a
3. b
4. a
5. b
6. 1. ja b) nej c) det står inte i texten
7. Exempel på svar: Hon brydde sig om andra och ville hjälpa unga att utbilda sig, även efter sin egen död. Hon tyckte att utbildning var viktigt för alla.
8. Exempel på svar: I skolan ändrade hon hur man undervisade, och i samhället kämpade hon för att kvinnor skulle få rösta. På båda områdena ville hon göra livet bättre och mer rättvist.
9. Exempel på svar: Hon var bestämd och sa vad hon tyckte, så vissa höll med henne medan andra blev arga eller höll inte med. Hon var en person som folk reagerade starkt på.
10. Exempel på svar: Att många var emot idén och att det tog lång tid innan kvinnor faktiskt fick rösta. Hon fick kämpa i årtal utan att veta om hon skulle lyckas.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten kopplar ihop Annas pedagogiska reformarbete med hennes rösträttskamp och visar hur en person kan driva förändring på flera plan. Tema: jämställdhet, utbildning och rätten att påverka samhället.

Diskussionsfrågor

- I dag går pojkar och flickor i samma skola. Varför tror du att det var en så stor sak på Annas tid?
- Anna tyckte att skolan skulle handla om att förstå, inte att lära sig utantill. Vad tycker du är ett bra sätt att lära sig?
- Vilka rättigheter är viktiga för dig i ett samhälle? Varför?
- **Skriv (5 meningar):** Beskriv en person som du tycker har förändrat något viktigt. Vad gjorde personen, och varför är det viktigt för dig?

Källor och faktagranskning

- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (skbl.se): Anna Whitlock — <https://skbl.se/en/article/AnnaWhitlock>
- Wikipedia: Anna Whitlock — https://en.wikipedia.org/wiki/Anna_Whitlock
- Föreningen för svensk undervisningshistoria: Anna Whitlock – en pedagogisk pionjär — <https://undervisningshistoria.se/anna-whitlock-en-pedagogisk-pionjar/>
- Stockholmskällan: Anna Whitlock 1852–1930 — <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/32316>

Faktagranskad i juni 2026. Anna Whitlock föddes 13 juni 1852 i Stockholm och dog 16 juni 1930 i Djursholm. Hon grundade en skola i Stockholm 1878 (senare Whitlockska samskolan), som blev samskola för pojkar och flickor 1893, och var dess rektor till 1918. Hon var med och grundade Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt och var dess ordförande i två

omgångar. Osäkerhet: källorna anger något olika årtal för ordförandeperioderna (Wikipedia: 1903–1907 och 1911–1912; skbl.se: 1903–1909 och 1912–1914). Texterna säger därför bara "i flera år" / "i två omgångar" utan exakta årtal. Bilden (1912) är public domain (publicerad före 1931, okänd fotograf).

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.